

Anna Dąbrowska
we współpracy z Konsorcjum Migracyjnym

SZKIC DO LOKALNYCH POLITYK INTEGRACYJNYCH

Spis treści

Wstęp	5
Czym jest ten dokument	7
I. Diagnoza	8
II. Wartości i zasady	9
III. Wizja	12
IV. Cele	13
V. Obszary	14
VI. Budżet	27
VII. Strategia wdrożeniowa	28
VIII. Monitorowanie i ewaluacja	30
IX. Praca nad kolejną wersją polityki	31
Zakończenie	32

WSTĘP

W polskich miastach, miasteczkach i wsiach naszymi sąsiadami i sąsiadkami coraz częściej są osoby migrujące dobrowolnie i przymusowo, tymczasowo lub na stałe osiedlające się w Polsce. Szukają tu lepszego życia dla siebie i swoich rodzin, dzieci, bezpieczeństwa i stabilizacji, lepszej edukacji, pracy. Według danych GUS na koniec 2020 mieszkało w Polsce ponad 2 miliony cudzoziemców¹. Z raportu Unii Metropolii zaś wynika, że w styczniu 2022 samych Ukraińców i Ukrainek mieszkało w Polsce ponad 1,5 miliona².

Polska przez lata była także gościnna dla uchodźców, zwłaszcza uciekinierów z Czeczenii.

Po rosyjskiej inwazji na Ukrainę, w bardzo krótkim czasie do naszego kraju przyjechało 3 miliony 200 tysięcy Ukraińców i Ukrainek (dane na 1.04.2022). Doświadczenia płynące z wcześniejszych ruchów migracyjnych wskazuje na to, że znaczna część z nich tutaj zostanie.

Polska z kraju emigracyjnego stała się krajem imigracyjnym – celem przyjazdów ludzi zarówno z sąsiednich krajów, jak z tych bardziej od nas oddalonych. OECD uważała, że już w 2018 byliśmy krajem w UE przyjmującym największą liczbę czasowych migrantów (obecnie obok USA jesteśmy krajem przyjmującym ich najwięcej w OECD)³.

Jako demokratyczne państwo prawa, będące członkiem kluczowych organizacji międzynarodowych, stroną najważniejszych dokumentów prawocłowieczych, jako kraj bezpieczny i zamożny Polska jest i będzie w przyszłości miejscem o rosnącej społeczności migranckiej. Dla wspólnot samorządowych oznacza to, że już nie tylko w dużych miastach, ale i w mniejszych gminach mieszkańcami są i będą cudzoziemcy i cudzoziemki. To wielkie wyzwanie, ale i wielka szansa zarówno dla Polski, jak i dla lokalnych społeczności.

Potrzebne są jednak świadome wysiłki, aby starych i nowych mieszkańców nauczyć żyć razem, pomóc na nowo stworzyć poczucie wspólnoty, w nowych warunkach, zintegrować.

Zdajemy sobie sprawę, że zmiany, szczególnie nagłe, wywołują lęk i niepewność, rekomendujemy i zachęcamy do aktywnego, międzysektorowego zaangażowania wspólnot lokalnych do wzięcia od-

¹ Źródło: https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6329/12/1/1/populacja_cudzoziemcow_w_polsce_w_czasie_covid-19.pdf

² Źródło: <https://metropolie.pl/artykul/miejska-goscinnosc-wielki-wzrost-wyzwania-i-szanse-raport-o-uchodzcach-z-ukrainy-w-najwiekszych-polskich-miastach>

³ Źródło: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8420873,migration-revolution-polish-gdp-workers-from-abroad.html>

powiedzialności za obecne procesy społeczne wynikające z migracji. Jesteśmy przekonani, że lokalna polityka integracji, **horyzontalnie** obejmująca kluczowe dla bezpieczeństwa jednostki obszary, pozwoli zaplanować działania wzmacniające dobrostan wszystkich mieszkańców i mieszkanki - zarówno tych mieszkających od dawna w danej miejscowości, jak i tych nowo przyjezdnych - uchodźczynie i uchodźców wojennych z Ukrainy. .

Integrację rozumiemy jako dwustronny proces, obejmujący zarówno migrantów i migrantki, jak i społeczeństwo przyjmujące. Oznacza to, że zarówno starzy jak i nowi mieszkańcy mają pewne zadania do wykonania, aby czynić swoje społeczności miejscami dobrymi do życia dla wszystkich.

Jako **gospodarze i gospodynie** to my mamy moc, aby procesy integracyjne inicjować i wspierać. To w zakresie odpowiedzialności władz samorządowych jest także, aby usługi jednostek i instytucji gminy nabywały kompetencji, wdrażały narzędzia te procesy wspierające.

Celem działań integracyjnych jest **wspólnota potrafiąca pokojowo ze sobą żyć**, w ramach **umowy społecznej**. Jesteśmy przekonani, że dawanie ludziom szans na wzajemne poznawanie się, budowanie relacji i zrozumienia jest kluczem do patrzenia w przyszłość bez lęku.

Jest oczywiste, że lokalna polityka integracji, której propozycję przedstawiamy, musi zostać szeroko **przedyskutowana**, a zaproszenie do tej dyskusji powinno obejmować różnorodne grono aktorów społecznych w tym także samych migrantów i uchodźców. Im więcej rozmów, tym większa szansa, że uchwalony dokument nie będzie jedynie polityką wirtualną, ale praktyką dnia codziennego.

Zachęcamy, aby traktować niniejszy dokument jako **punkt wyjścia** – do rozmów i szerokiej współpracy, do sięgania po rozwiązania nieoczywiste, nowe, najbardziej pasujące do lokalnej specyfiki, praktyki, doświadczeń i możliwości, zachęcamy do prototypowania, ale i do bazowania na doświadczeniach już zgromadzonych.

Ludzie zawsze byli w ruchu. Dziś ze względu na procesy globalizacji ten ruch staje się bardziej możliwy, ale i bardziej intensywny. Sprostanie wyzwaniom zmieniającego świata lokalnego, wymaga **odwagi**. Tym dokumentem chcemy ją wspierać i wzmacniać.

Powodzenia.

CZYM JEST TEN DOKUMENT

Polityki powinny być rozpisywane na wiele lat. Proces ten nie lubi pośpiechu. Niestety wobec obecnych zmian społecznych, przede wszystkim wynikających z napływu dużej liczby uchodźców oraz uchodźczyń z Ukrainy, brakuje czasu na spokojne pisanie strategii od podstaw. Aktualna sytuacja wymaga zaplanowanych i skoordynowanych działań. Podejmowanych tu i teraz. Dlatego niniejszy dokument ma dwojaki charakter. Z jednej strony, jest pomocniczym szkieletem, strukturą wspomagającą proces planowania lokalnych rozwiązań. Zaproponowany w formule koła projektu wskazuje i nazywa konkretne obszary i działania (które zdecydowanie wymagają doprecyzowania i rozpisania ich biorąc pod uwagę lokalne uwarunkowania) oraz wyznacza liderów i adresatów odpowiedzialnych za proces ich wdrażania. Z drugiej strony, jest instrukcją podpowiadającą kolejne kroki. Nie jest jednak na pewno „gotowcem”. Każda gmina chętna do użycia tego dokumentu powinna wygospodarować czas na pracę nad własną polityką. I zaproponowany tu szkielet wypełnić treścią dostosowaną do lokalnych potrzeb i rozwiązań.

I. DIAGNOZA

Czym jest diagnoza?

Diagnoza (z gr. $\delta\iota\upsilon\nu\omicron\sigma\iota\sigma$ – rozpoznanie), to wiedza i fakty, które pozyskano w uporządkowany, opisany sposób, a które ujawnione obrazują dane zjawisko, pozwalając je poznać i zrozumieć.

Dlaczego jej potrzebujemy?

Diagnoza pozwala nam w pełni poznać daną sytuację, w tym przypadku sytuację osób migrujących w naszej gminie, ich potrzeby, wyzwania, z którymi mierzy się społeczność lokalna wobec zmian społecznych, nastroje, gotowość urzędu do obsługi nowych mieszkańców etc. (tematów jest tu ogromna ilość). Daje nam ona możliwość priorytetyzować wyzwania i maksymalnie dostosowywać nasze działania do uznanych za najważniejsze potrzeb.

Dzięki diagnozie skupiamy się na tym, co faktycznie jest ważne i nie marnotrawimy zasobów. Jesteśmy skuteczniejsi i optymalnie zarządzamy zasobami. Poznanie zasobów, którymi jako wspólnota dysponujemy, zarówno tych będących po stronie instytucji samorządowych jak i organizacji społeczeństwa obywatelskiego (formalnych oraz grup nieformalnych), i optymalne ich użycie, pozwoli skuteczniej zarządzać zmianami.

Warto badać nie tylko kwestie policzalne, ale także przyglądać się tym, które są subiektywnymi odczuciami (np. poczucie bezpieczeństwa). Ważnym wątkiem jest tu sprawdzanie na przykład poczucia bezpieczeństwa zarówno starych jak i nowych mieszkańców wspólnoty, czy wiedza na temat dostępnych form partycypacji społecznej.

Czego warto użyć do diagnozy.

- Dane zastane – analiza dostępnych baz danych: statystyki, raporty, wyniki badań;
- Badania własne – sektorowe lub ogólne wynikające z lokalnych potrzeb.

II. WARTOŚCI I ZASADY

Trzon wspólnoty stanowią wyznawane przez nią wartości oraz zasady, którymi się ona kieruje w życiu codziennym, a które ujawnione pozwalają nam pokojowo ze sobą funkcjonować.

Poniżej znajduje się propozycja wartości i zasad, wraz z ich opisem, które w naszym przekonaniu powinny leż u podstaw lokalnych polityk integracyjnych.

WARTOŚCI:

- **Solidarność i odpowiedzialność.** Żyjemy w połączonym świecie. Na dobre i na złe. To, co dzieje się relatywnie daleko od nas, może nieść i często niesie konsekwencje także dla nas. Jedną z nich jest bardziej wzmożony ruch migracyjny. W związku z tym solidarność rozpatrujemy zarówno na poziomie lokalnym, empatyzując i działając na rzecz osób dotkniętych kryzysem w Polsce, w naszych lokalnych samorządowych wspólnotach, jak i na poziomie globalnym, jako wspólnota ludzi czująca odpowiedzialność za innych, potrafiąca podjąć wyzwania na miarę obecnych, trudnych czasów.

Solidarność to dbałość i działanie z uwagą skierowaną na drugą osobę w kryzysie, bez względu na jej pochodzenie narodowe czy etniczne, język, kolor skóry, płeć, wyznanie, stopień sprawności, poglądy polityczne, orientację psychoseksualną i inne cechy tożsamościowe.

- **Różnorodność.** Nasze wspólnoty samorządowe są coraz bardziej zróżnicowane. Naszymi sąsiadami są ludzie o różnych tożsamościach, a przez to różnych potrzebach, ale i różnych talentach i zasobach. Różnorodność zawiera w sobie wszelkie cechy tożsamościowe osób będących częścią wspólnoty. Uznanie różnorodności naszych wspólnot pozwala na implementowanie odpowiednich rozwiązań, tworzenie bardziej celowych polityk, odpowiadających tym potrzebom a w efekcie takie zarządzanie wspólnotami, które są szczęśliwsze i mniej narażone na konflikty i przemoc. Różnorodność jest wartością, którą chronimy i o którą dbamy jako wspólnota. Sięgając do tak szeroko zakreślonych zasobów, jesteśmy także skuteczniejsi w tworzeniu innowacji społecznych, ekonomicznych, kulturalnych etc.

Uznanie różnorodności mieszkańców nakłada także na władze lokalne obowiązek dbania, aby prawa i wolności różnych grup były respektowane.

- **Podmiotowość.** Każdy mieszkaniec i mieszkanka danej wspólnoty samorządowej jest podmiotem, któremu w pełni przysługują prawa i wolności człowieka. Podmiotowość oznacza przede wszystkim prawo do samodecydowania, możliwość wyrażania własnych poglądów i potrzeb, możliwość do kultywowania własnej tożsamości (w tym narodowej i etnicznej religijnej) bez obaw, a także równe traktowanie w życiu publicznym oraz poszanowanie życia rodzinnego.

ZASADY:

- **Poszanowanie godności.** Godność osoby ludzkiej, jej podmiotowość, przysługujące jej prawa i wolności człowieka jest kluczowa dla tworzenia i wdrażania każdej polityki. Godność to uznanie wartości każdej osoby we wspólnocie.
- **Demokracja.** Demokracja zakłada udział obywateli w sprawowaniu władzy, także tych będących mniejszością, których prawa są szczególnie chronione. Demokracja to nie tylko udział w wy-

borach, to udział w szeroko rozumianym życiu politycznym wspólnoty. Udział ten powinien przysługiwać nie tylko osobom, mającym formalne prawa wyborcze, a wszystkim członkom i członkiniom wspólnoty samorządowej. Jest to szczególnie ważne w kontekście nowych mieszkańców i mieszkanki, które nie mają (jeszcze) polskiego obywatelstwa.

Gwarantem demokracji jest Konstytucja – nadrzędny akt prawny danej wspólnoty państwowej.

- **Partycypacja.** Uczestniczenie w podejmowaniu decyzji dotyczących wspólnoty samorządowej jest kluczowym, codziennym mechanizmem demokracji. Narzędzia używane w stałych kontaktach z mieszkańcami i mieszkankami powinny być dostosowane do potrzeb i możliwości tychże, aby współdecydowanie w ważnych dla wspólnoty samorządowej sprawach mogło się odbywać z maksymalnym uczestnictwem wszystkich jej przedstawicieli. Samorząd ma nie tylko wspierać ten proces, ale aktywnie tworzyć platformy dialogu i być w kontakcie z różnymi grupami mieszkańców.

- **Spójność społeczna.** Rada Europejska definiuje spójność społeczną jako „zdolność społeczeństwa do zapewnienia długoterminowego dobrobytu dla wszystkich jego członków, w tym zapewnienia równego dostępu do zasobów, poszanowania godności ludzkiej i różnorodności, osobistej i zbiorowej autonomii oraz odpowiedzialnej partycypacji”⁴.

Spójność społeczna to dążenie, by różne grupy były ze sobą w kontakcie, miały szansę porozumienia się. To także dbanie, by nie dochodziło do zbyt dużych rozłamów w społeczeństwie, by konflikty – jeśli się pojawią – były rozwiązywane w sposób pokojowy, bez przemocy (nie tylko fizycznej, ale także werbalnej, gospodarczej etc.).

- **Jawność.** Zasada jawności jest jedną z kluczowych zasad państwa demokratycznego, gwarantującą przejrzystość działania administracji publicznej. W kwestii polityki łączenia, integracji jawność jest nie tylko zasadą, ale i celem działania, zapewniając dostęp do wiedzy, informacji, partycypacji wszystkim osobom tworzącym wspólnotę samorządową. To także ujawnienie celów i działań samej polityki integracji, włączenie na równych zasadach wszystkich interesariuszy życia publicznego do jej tworzenia i realizacji.

- **Równość.** Równość we współczesnym rozumieniu jest celem zabiegów i działań. Oznacza to, że aby zapewnić równość osobom z różnorodności wspólnoty, trzeba wielu nakładów pracy i pieniędzy.

Nie oparte na faktach a stereotypach i uprzedzeniach, zatem nieracjonalne różnicowanie ludzi jest nie tylko niezgodne z polskim prawem, ale także niezwykle krzywdzące a w efekcie osłabiające zaufanie do instytucji samorządowych. Należy zatem dbać o równość zwłaszcza w dostępie do podstawowych usług i dóbr.

- **Mainstreaming.** Włączenie do głównego nurtu dyskusji o wspólnocie samorządowej, jej problemach, wyzwaniach oraz przyszłości perspektywy migracyjnej – zarówno tej dotyczącej imigracji jak i emigracji. Temat zmieniających się wspólnot w związku z ruchami migracyjnymi nie powinien być traktowany oddzielnie, ale przenikać wszystkie polityki miejskie, horyzontalnie dotykając każdego z obszarów życia.

⁴ źródło: <http://eregion.wzp.pl/obszary/spojnosc-spoeczna>

- **Zasada pomocniczości/subsydiarności.** Tam, gdzie nie jest to konieczne, władza powinna oddawać pole do działania społeczeństwu, temu zorganizowanemu formalnie, jak i inicjatywom nieformalnym sąsiedzkim, koleżeńskim. Dotyczy to zarówno podejmowanych inicjatyw, jak i rozwiązywania konfliktów i sporów. Zadaniem władzy jest aktywne inicjowanie i wspieranie tych działań.

III. WIZJA

Wizja to opowieść o tym, jakim chcemy być społeczeństwem, jakim chcemy być miejscem, kim chcemy być, jakie relacje powinny wiązać członków i członkinie naszej wspólnoty.

PRZYKŁAD:

Naszą wizją jest, że miście X różnorożsamościowa wspólnota mieszkańców i mieszkanków potrafi ze sobą pokojowo funkcjonować. Mieszkańcy mają wiele okazji, aby się wzajemnie poznawać, potrafią rozwiązywać konflikty bez przemocy. Sprawnie funkcjonuje system przyjęcia i adaptacji nowych mieszkańców, dzięki któremu ich akces do wspólnoty jest szybki i nie generuje wykluczenia czy segregacji. Miasto aktywnie wspiera działania niwelujące dyskryminację. Komunikuje na zewnątrz swoją otwartość i różnorodność wspólnoty.

IV. CELE

Stawianie celów to próba odpowiedzi na pytania, do czego dążymy jako wspólnota. Ważne, aby te dążenia maksymalnie precyzować, konkretyzować, umiejscawiać w czasie. Te strategiczne są punktami w przestrzeni, te operacyjne, pozwalają nam działać tu i teraz.

W niniejszym dokumencie znajdują się zarówno cele strategiczne (poniżej) jak i cele operacyjne przypisane do każdego obszaru polityki. Rekomendowana inkluzywność dokumentu polityki powinna zakładać szeroką dyskusję, w ramach której zostaną postawione cele.

Do czego dążymy strategicznie:

- wspieranie spójności społecznej
- respektowanie praw człowieka
- zapewnienie równego dostępu do usług publicznych
- zapewnienie bezpieczeństwa

Cele operacyjne powinny być precyzyjne, mieć rozpisane działania i wskaźniki pozwalające zmierzyć efekty pracy, a także wskazanych kluczowych wykonawców oraz przewidziany budżet. Dlatego w niniejszym dokumencie została zamieszczona tabela „Strategia wdrożeniowa” – propozycja dokumentu wdrożeniowego. Jest ona dużym uproszczeniem. Ale ze względu na czas w jakim operujemy, może się wydać koniecznym zasobem.

V. OBSZARY

W tej części znajduje się opis 12 obszarów polityki integracyjnej. Jest to propozycja, punkt wyjścia do dyskusji wewnątrz wspólnot samorządowych.

Każdy obszar ma określony cel strategiczny, zestaw przykładowych, rekomendowanych działań, oraz określonych adresatów – podmiotów odpowiedzialnych za wdrożenie. Warto, aby na etapie prac nad polityką zachować podobny układ, a adresatów określić na podstawie struktury konkretnej gminy.

1. Edukacja

CEL: Tworzenie bezpiecznego, inkluzywnego, niedyskryminującego środowiska edukacyjnego dla dzieci i dorosłych rozpoczynających lub kontynuujących edukację w Polsce.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

Edukacja dzieci:

- **Działanie 1:** System zatrudniania w roli pomocy nauczycieli, asystentów międzykulturowych lub nauczycieli z doświadczeniem migracyjnym.
- **Działanie 2:** System wspierania nabywania kompetencji dla kadry szkoły w zakresie pracy z dzieckiem z doświadczeniem migracyjnym
- **Działanie 3:** Wprowadzanie standardów nauczania języka polskiego jako drugiego oraz systemu edukacji szkolnej.
- **Działanie 4:** Wdrażanie programów przeciwdziałania przemocy rówieśniczej.
- **Działanie 5:** Wypracowanie systemu (w oparciu o zasoby szkół, organizacji pozarządowych i instytucji publicznych) wyrównywania różnic programowych.
- **Działanie 6:** Umożliwienie kontynuowania nauki języka ojczystego oraz kultury ojczystej.
- **Działanie 7:** Przygotowanie informacji w wybranych językach o systemie oświatowym w mieście wraz z numerami alarmowymi (poradnie, centra interwencji, telefony zaufania etc.).
- **Działanie 8:** Zachęcanie szkół, aby inicjowały działania wspierające dialog międzykulturowy, tolerancję, różnorodność.

Adresaci działań: Wydział oświaty i wychowania, lokalne centrum doskonalenia nauczycieli, ngo, żłobki, przedszkola, bursy, akademiki, konkretne szkoły/dyrekcje, poradnie pedagogiczno-psychologiczne

Edukacja dorosłych:

- **Działanie 1:** Wspieranie nauki języka polskiego dorosłych (poprzez m.in. otwarte konkursy).
- **Działanie 2:** Planowanie adekwatnych do potrzeb kursów zawodowych i kwalifikacyjnych umożliwiających odnalezienie się na polskim rynku pracy i dopasowanie do lokalnego rynku zatrudnienia zgodnie z rzeczywistymi kompetencjami i potencjałem, w celu uniknięcia pułapki pracy poniżej kwalifikacji.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

2. Kultura

CEL: Zwiększenie dostępności kultury.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- **Działanie 1:** Włączanie w politykę kulturalną miasta kwestii międzykulturowych.
- **Działanie 2:** Zwiększenie dostępności do korzystania z oferty kulturalnej miasta, poprzez m.in. system oznaczeń, tłumaczenia, witacze, wspólny kalendarz, etc.
- **Działanie 3:** Zwiększanie udziału migrantów i uchodźców w tworzeniu oferty kulturalnej miasta.
- **Działanie 4:** Wykorzystanie międzykulturowości jako kryterium przy przyznawaniu grantów lokalnym organizacjom działającym na polu szeroko pojętej kultury oraz przy tworzeniu programów pracy lokalnych instytucji kultury.
- **Działanie 5:** Organizacja wydarzeń kulturalnych, których celem jest spotkanie się osób o różnych tożsamościach narodowych i etnicznych.
- **Działanie 6:** System zachęt dla instytucji i organizacji działających w mieście do mierzenia się z problematyką różnorodności i relacji międzykulturowych w ich produkcjach i organizowanych przez nie wydarzeniach.
- **Działanie 7:** Zatrudnianie w sektorze kultury osób reprezentujących różne społeczności zamieszkujące w mieście.
- **Działanie 8:** Wsparcie międzykulturowych, integracyjnych inicjatyw na poziomie dzielnic i sąsiedztw.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działania: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

3. Rynek pracy

CEL GŁÓWNY: Zwiększenie dostępności rynku pracy dla migrantów i migrantek.

CEL 1. Wsparcie międzysektorowe w obecności migrantów i migrantek na rynku pracy, z uwzględnieniem ich kompetencji i kwalifikacji.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- **Działanie 1:** Mapowanie zasobów i potrzeb w zakresie wsparcia migrantów w obecności na lokalnym rynku pracy.
- **Działanie 2:** Doradztwo zawodowe uwzględniające indywidualne potrzeby, sytuację migrantów i migrantek na rynku pracy.
- **Działanie 3:** Zapewnienie kursów nauki języka polskiego oraz adekwatnych kursów zawodowych.
- **Działanie 4:** Wsparcie merytoryczne i finansowe migrantów i migrantek w rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej.

CEL 2. Zwiększenie wiedzy pracodawców i pracowników w zakresie zatrudniania cudzoziemców.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- **Działanie 1:** Zapewnienie łatwego dostępu do informacji dla pracodawców na temat zatrudniania cudzoziemców i stworzenie łatwo dostępnego źródła tej wiedzy (np. w postaci punktu informacyjnego, newslettera, infolinii itp.).
- **Działanie 2:** Zapewnienie łatwego dostępu do wiedzy i informacji zwiększających kompetencje międzykulturowe pracodawców.
- **Działanie 3:** Stworzenie systemu zachęt dla pracodawców, aby zwiększali swoje kompetencje międzykulturowe, praktyki niedyskryminujące etc. (np. nagrody, zwiększenie ich widoczności etc.)
- **Działanie 4:** Zapewnienie łatwego dostępu do informacji dla potencjalnych pracowników migrantów na temat praw pracowniczych, doradztwa podatkowego i ogólnozawodowego.
- **Działanie 5:** Zapewnienie mediatorów międzykulturowych w celu rozwiązywania konfliktów w miejscach pracy. Lista osób dostępnych w tym zakresie powinna być ogólnodostępna dla pracodawców.
- **Działanie 6:** Przygotowanie i wprowadzenie horyzontalnej polityki antydyskryminacyjnej wraz z mechanizmami ochrony pracowników migrantów przed mobbingiem, molestowaniem, molestowaniem seksualnym i innymi formami dyskryminacji i przemocy.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

4. Mieszkalnictwo

CEL: Przeciwdziałanie bezdomności osób migrujących.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- **Działanie 1:** Stworzenie lokalnych rozwiązań, polityk mieszkaniowych, których celem jest zwiększenie dostępności do mieszkań zarówno dla Polaków, jak i migrantów i uchodźców.
- **Działanie 2:** Uwzględnienie i wykorzystanie zasobów mieszkaniowych, które nie były dotychczas wykorzystywane.
- **Działanie 3:** Wprowadzenie nowych rodzajów najmu w celach humanitarnych.
- **Działanie 4:** Stworzenie zasobów mieszkaniowych, które uwzględniają specjalne potrzeby: osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, samodzielnie wychowujących dzieci, osób przewlekle chorych.
- **Działanie 5:** Wypracowanie standardów miejsc, w których tymczasowo kwaterowani są uchodźcy.
- **Działanie 6:** Przeciwdziałanie powstawaniu dzielnic etnicznych i koncentracji dużych grup narodowych i etnicznych w jednym miejscu.
- **Działanie 7:** Zwiększenie wiedzy z zakresu prawa antydyskryminacyjnego osób pracujących w biurach poradnictwa prawnego oraz ich gotowości do podjęcia interwencji w razie nadużyć lub dyskryminacji na prywatnym rynku mieszkaniowym.
- **Działanie 8:** Przemodelowanie istniejącego wsparcia dla osób bezdomnych, w tym placówek noclegowych oraz interwencyjnych uwzględniając potrzeby migrantów i uchodźców w kryzysie bezdomności.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działania: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

5. Opieka zdrowotna

CEL: Uwzględnienie potrzeb osób migrujących w działaniach gminy z zakresu opieki zdrowotnej.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- **Działanie 1:** Uwzględnienie potrzeb osób migrujących w programach polityki zdrowotnej.
- **Działanie 2:** Zapewnienie informacji w obszarze zdrowia dla osób migrujących w zrozumiałych dla nich językach.
- **Działanie 3:** Realizacja zadań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień uwzględniająca potrzeby osób migrujących (doradcy językowi i kulturowi konsultujący programy, tłumaczenia, akcje profilowane, materiały etc.), a także zapewnienie dostępu do tłumaczy umożliwiających dostęp do oferowanych przez miasto form terapii uzależnień.
- **Działanie 4:** Realizacja zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie wynikających z gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych uwzględniających różnice kulturowe.
- **Działanie 5:** Zapewnienie wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego dla dzieci i dorosłych, dostępnego również dla osób nieposługujących się językiem polskim, uwzględniającego różnice kulturowe, wsparcia w zakresie zdrowia psychicznego dla dzieci i dorosłych

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

6. Pomoc społeczna

CEL: Ułatwienie dostępu do usług pomocy społecznej osobom migrującym w trudnej sytuacji życiowej.

PROPONOWANIE DZIAŁANIA:

- **Działanie 1:** Wpisanie do polityk sektorowych kwestii potrzeb nowych mieszkańców i mieszkańek miasta z doświadczeniem migracyjnym.
- **Działanie 2:** Komunikowanie o dostępnej pomocy w wybranych językach obcych.
- **Działanie 3:** Zatrudnianie w sektorze pomocy społecznej osób reprezentujących różne społeczności zamieszkujące w mieście.
- **Działanie 4:** Wzmacnianie kompetencji pracowników i pracownic socjalnych oraz asystentów i asystentek rodziny w zakresie kontaktów międzykulturowych, a także tematyki przeciwdziałania dyskryminacji.
- **Działanie 5:** Asystentura przygotowanych kulturowo i językowo pracowników pomocy społecznej w załatwianiu kluczowych dla bezpieczeństwa jednostki spraw.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

7. Bezpieczeństwo i komunikacja

CEL: Budowanie bezpiecznej i równościowej wspólnoty lokalnej

PROPONOWANE DZIAŁANIA:

- **Działanie 1:** Stworzenie strategii dialogu miasta z mieszkańcami oraz mediami, który jednej strony komunikuje różnorodność wspólnoty mieszkańców, a z drugiej propaguje wartości te same w zakresie tolerancji, otwartości i integracji. W tym celu warto korzystać z zasobu języka równościowego, który uwzględnia różne tożsamości mieszkańców i mieszkanki miejscowości.
- **Działanie 2:** Stworzenie funkcjonalnego kanału komunikacji zwrotnej dla mieszkańców z miastem o różnym pochodzeniu.
- **Działanie 3:** Przygotowanie pakietu działań edukacyjno-informacyjnych skierowanych do nowych mieszkańców dotyczących różnorodności społeczności lokalnej, promujących wartości i zasady przyjęte przez wspólnotę, zachęcające do wzajemnego poznawania się i zrozumienia różnych grup mniejszościowych.
- **Działanie 4:** Wsparcie interwencyjne dla osób doświadczających dyskryminacji i przemocy motywowanej uprzedzeniami
- **Działanie 5:** Stworzenie możliwości nauki języków rodzimych osób przyjezdnych, w tym wzajemne uczenie się języków zarówno przez tych, którzy przyjeżdżają jak i społeczności przyjmujące.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

8. Zarządzanie kryzysowe

CEL: Usprawnienie systemu zarządzania kryzysowego.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- **Działanie 1:** Stworzenie międzysektorowego systemu zarządzania kryzysowego, który uwzględni wyspecjalizowane organizacje (w tym organizacje migranckie) i określi ścieżkę ich wpięcia do systemu zarządzania w sytuacji kryzysu.
- **Działanie 2:** W sytuacji kryzysu opracowanie sposobu powołania międzysektorowego sztabu zarządzania kryzysowego.
- **Działanie 3:** Ewaluacja podjętych działań wobec kryzysu z uwzględnieniem partnerów społecznych - nauka na przyszłość na popełnionych błędach i poprawienie planów.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działania: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

9. Społeczności lokalne

CEL GŁÓWNY: Zapewnienie na najniższym lokalnym poziomie działań wspierających integrację.

PROPONOWANIE DZIAŁANIA:

- **Działanie 1:** Stworzenie planu spotkań stymulujących dialog międzykulturowy mieszkańców osiedli, dzielnic etc. w budynkach użyteczności publicznej: świetlice, biblioteki, muzea, place zabaw, boiska, orliki, parki i in. oraz włączenie nowych mieszkańców do już funkcjonujących sieci komunikacyjnych w ramach społeczności.
- **Działanie 2:** Wprowadzenie zasady, że plany rewitalizacji, przebudowy, nowych inwestycji użyteczności publicznej zawsze uwzględniają potrzeby wszystkich mieszkańców, także migrantów i uchodźców.
- **Działanie 3:** Zachęcanie organizacji społecznych i grup nieformalnych działających na terenie gminy do mierzenia się z tematyką różnorodności społecznej np. w ramach specjalnej linii grantowej z budżetu gminy.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

10. Powitanie nowo przybyłych

CEL: Stworzenie systemu powitania nowych mieszkańców miasta.

PROPONOWANE DZIAŁANIA:

- **Działanie 1:** Stworzenie pakietu powitalnego dla nowych mieszkańców (wielojęzyczny pakiet powinien zawierać m.in.: list od prezydenta miasta, mapę z zaznaczonymi kluczowymi miejscami, zintegrowaną informację o dostępnej w mieście pomocy oferowanej przez jednostki miasta oraz organizacje pozarządowe a także treści dotyczące wartości i zasad obowiązujących w danej wspólnocie, na które ta się zgodziła w drodze deliberatywnej, in.)
- **Działanie 2:** Przygotowanie instytucji miejskich do obsługi nowych mieszkańców miasta (poprzez m.in. kursy językowe, szkolenia z zakresu obsługi klienta cudzoziemskiego, systemu oznaczeń budynków, wsparcia tłumaczeniowego w wypełnianiu dokumentów).
- **Działanie 3:** Ustanowienie wydarzenia miejskiego, podczas którego będzie odbywało się oficjalne, cykliczne przywitanie nowych mieszkańców (np. podczas corocznego święta miasta, podczas Dnia Niepodległości Polski czy święta Konstytucji 3 Maja).
- **Działanie 4:** Ustanowienie międzysektorowej nagrody dla osób (w tym także urzędników/czek), organizacji (w tym organizacji polskich, mniejszościowych i migranckich) i instytucji (w tym samorządowych) szczególnie zaangażowanych w procesy integracyjne.
- **Działanie 5:** Zaplanowanie działań informacyjnych miasta w zakresie informowania społeczeństwa przyjmującego o nowo przybywających mieszkańcach.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

11. Mediacje

CEL: Zapewnienie dostępu wszystkim mieszkańcom do usług wspierających rozwiązywanie konfliktów międzykulturowych.

Proponowane działania:

- **Działanie 1:** Stworzenie dla urzędu miasta listy mediatorów społecznych oraz organizacji społeczeństwa obywatelskiego specjalizujących się w rozwiązywaniu konfliktów międzykulturowych.
- **Działanie 2:** Wspieranie dialogu mieszkańców poprzez m.in. tworzenie przestrzeni spotkań, zaplanowanych działań integracyjnych ogólnomiejskich i dzielnicowych.
- **Działanie 3:** Prowadzenie działań edukacyjnych przybliżających wspólnocie kontekst kulturowy nowych mieszkańców. W tym: działania prewencyjne w szkołach – przeciwdziałanie bullyingowi, kampanie społeczne i in.

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działań: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

12. Rządzenie / Przywództwo / Partycypacja

CEL: Zwiększenie udziału nowych mieszkańców w procesach decyzyjnych.

PROPOZYCJE DZIAŁAŃ:

- **Działanie 1:** Wprowadzenie perspektywy międzykulturowej do wszelkich dostępnych ciał partycypacyjnych w mieście (rady rodziców, rady dzielnicy, innych rad i ciał doradczych)
- **Działanie 2:** Wprowadzenie perspektywy międzykulturowej do wszelkich dostępnych mechanizmów partycypacyjnych w mieście (regulaminy konkursów ofert na działania zlecone, regulamin budżetu obywatelskiego, program współpracy i in.)
- **Działanie 3:** Wprowadzenie wymogu koniecznej obecności osób z migranckim i uchodźczym doświadczeniem w procesach konsultacyjnych.
- **Działanie 4:** Aktywne wspieranie osób z migranckim i uchodźczym doświadczeniem do podejmowania aktywności społecznych, poprzez m.in.: informowanie o dostępnych formach zaangażowania, wspieranie powstawania organizacji społeczeństwa obywatelskiego, doradztwo, linie grantowe etc.
- **Działanie 5:** Polityka zatrudniania w strukturach urzędu osób z migranckim i uchodźczym doświadczeniem, tak aby skład osobowy odzwierciedlał różne doświadczenia mieszkańców.
- **Działanie 6:** Wprowadzenie tłumaczeń na strategiczne języki (uznane w mieście za kluczowe, którymi najczęściej władają nowi mieszkańcy miasta) podstawowych informacji z zakresu partycypacji społecznej (m.in. informacje o budżecie obywatelskim, konsultacjach, etc.)

Adresaci działań: [tu należy wpisać konkretne wydziały urzędu gminy, instytucje samorządowe oraz organizacje pozarządowe zaproszone do współpracy, odpowiedzialne za przygotowanie i wdrożenie działań]

Lider działania: [tu należy wpisać konkretnego lidera dbającego o proces przygotowania i wdrożenia oraz komunikację między partnerami]

VI. BUDŻET

Nie jest możliwe wdrażanie polityki integracyjnej, konkretnych programów bez budżetu. Integracja kosztuje. Stworzenie planu i określenie niezbędnego minimum środków powinno być tematem wielostronnych rozmów na poziomie gminy. Dywersyfikacja źródeł finansowania oraz międzysektorowa współpraca może zapewniać planowe wdrażanie. Warto zauważyć, że wiele z proponowanych działań wymaga niewielkich nakładów finansowych lub jedynie bezkosztowych korekt. Część z zadań można zrobić wspólnie z innymi samorządami i podzielić się kosztami (np. tłumaczeń części dokumentów).

VII. STRATEGIA WDROŻENIOWA

Każda polityka horyzontalna winna mieć swoją strategię wdrożeniową, czyli plan działań pozwalający ją realizować. Poniższa tabela może być użyta jako narzędzie do wstępnego planowania. Ważne, aby wszystkie obszary zostały uzupełnione i oskażnikowane.

Definicje:

- działanie – konkretna sprawa do załatwienia;
- grupa docelowa – określenie, kogo działanie dotyczy, do kogo jest skierowane; uwaga – w określeniu grupy docelowej niezwykle ważną będzie wiedza pozyskana z diagnozy;
- instytucja miejska – która konkretnie jednostka samorządu/gminy jest odpowiedzialna za to działanie;
- partnerzy społeczni – które konkretnie z organizacji społeczeństwa obywatelskiego zostaną zaproszone do realizacji danego działania, na jakiej zasadzie; uwaga: mogą się tu także znaleźć partnerzy instytucjonalni niebędący ngo, np. lokalni pracodawcy;
- czas realizacji – konkretne daty realizacji danego działania;
- grupy szczególnie wrażliwe - konkretne grupy mniejszościowe, których realizowane działanie także dotyczy, a które będą ze względu na realizację wymagały dodatkowego wsparcia, zapewnienia, włączenia;
- zasoby – czym dysponujemy i co można wykorzystać przy realizacji danego działania;
- wskaźniki – dane liczbowe pozwalające określić stopień realizacji działania;
- monitorowanie i ewaluacja – zestaw metod i narzędzi pozwalających sprawdzać skuteczność wdrażanego działania i reagowania na zmiany.

TABELA WDRÓŻENIOWA:

Działanie rozwiązanie	grupa docelowa (do kogo kierujemy działanie)	odpowiedzialna instytucja	instytucja odpowiedzialna „z zewnątrz” np. NGO	Czas realizacji	grupy szczególnie wrażliwe - jak włączono	zasoby (finansowe, rzeczowe i inne)	wskaźniki	metody monitorowania i ewaluacji

VIII. MONITOROWANIE I EWALUACJA

Polecane narzędzia monitoringu:

- Zespoły robocze – Powołane międzysektorowe zespoły tematyczne, adekwatne do zarysowanych obszarów polityki, spotykające się regularnie jako główny mechanizm monitorowania przygotowania i wdrożenia polityki.
- Ciała doradcze – Istniejące ciała partycypacyjne (rady seniorów, rada osób z niepełnosprawnościami, rada kobiet, rada młodzieży, komisje dialogu obywatelskiego etc.) powinny być włączone w proces wdrażania i powinno się na nie nałożyć dodatkowy obowiązek kontrolny wobec wdrażanej polityki w wybranym zakresie. Kluczowa jest tu regularność spotkań oraz plan i zakres działań kontrolnych. Należy również zadbać, aby istniejące ciała doradcze w większym niż do tej pory stopniu odpowiadały populacji gminy. Włączenie do nich perspektywy migranckiej poprawi jakość działań kontrolnych oraz rekomendowanych zmian.
- Pełnomocnik ds. integracji – wariantowo powołanie osoby lub wyznaczenie osoby łączącej wątki zespołów roboczych i ciał doradczych oraz implementującej konieczne zmiany w realizacji.
- Sprawozdania częściowe – regularne, ujawnione sprawozdania z realizacji polityki wraz z wprowadzonymi zmianami.
- Badania własne i zlecone – Badania konkretnych obszarów dostarczające dodatkowej wiedzy od różnych interesariuszy (migrantów, uchodźców, urzędników, działaczy społecznych i aktywistów, mieszkańców konkretnych dzielnic etc.).

Cele ewaluacji:

- szczegółowe omówienie osiągniętych celów
- szczegółowe omówienie wdrożonych działań i osiągniętych wskaźników
- ocena użytych narzędzi
- ocena jakości współpracy międzysektorowej
- wnioski i rekomendacje do aktualizacji polityki
- podziękowanie za wspólną pracę

IX. PRACA NAD KOLEJNĄ WERSJĄ POLITYKI

Polityka społeczna, w tym ta dotycząca integracji, winna być napisana na określony czas – 5 do 10 lat. Nie ma sensu pisać wieloletnich programów w obszarze tak dynamicznym, jak migracje. Nie ma także sensu pisać ich na bardzo krótki czas – jest bowiem ryzyko, że nie uda się jej w całości zaimplementować.

ZAKOŃCZENIE

Polityka integracji jest drogowskazem do tworzenia planów działań, które pozwolą zaimplementować konkretne rozwiązania służące całej społeczności lokalnej. Nie jest remedium na wszystkie pojawiające się wyzwania, ale dobrze opracowana i rzetelnie wdrażana daje szansę na skuteczne poszukiwanie rozwiązań – skuteczne, czyli dbające o interesy wszystkich zainteresowanych stron.

Niniejszy szkielec to propozycja. Wyznaczenie kierunków, a nie gotowiec. Mamy jednak nadzieję, że pozwoli on usprawnić lokalne dyskusje wokół kwestii integracyjnych w obecnym czasie, kiedy wiele miast i gmin potrzebuje rozwiązań wobec nagłych zmian demograficznych. I sprawi, że staną się one szansą na ich rozwój.

Konsorcjum Migracyjne tworzą:

Amnesty International Polska, Fundacja Nasz Wybór, Fundacja Polska Gościnność,
Fundacja Polskie Forum Migracyjne, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Migrant Info Point,
Stowarzyszenie Homo Faber, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, Stowarzyszenie NOMADA

Homo Faber

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita
Polska

inkubator pomysłów

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

